

DUURZAME ONTWIKKELINGS DOELSTELLINGEN

**17 DOELSTELLINGEN OM ONZE
WERELD TE TRANSFORMEREN**

Beste lezer,

De 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling, die in september 2015 tijdens een historische top van de Verenigde Naties werden aangenomen, bieden de mensen van onze planeet een uitgelezen kans om onze wereld te transformeren op een manier dat iedereen er baat bij heeft.

De doelstellingen staan voor een 15-jarige kans om inspanningen te mobiliseren op alle niveaus, om armoede te beëindigen en om ongelijkheid en klimaatverandering te bestrijden. Het is cruciaal dat er bij deze ongekeerde inspanning niemand wordt achtergelaten.

Het Regionaal Informatiecentrum van de Verenigde Naties (UNRIC) is trots dat het kan bijdragen aan de publieke kennis over de Agenda 2030 en zo het vermogen van alle partners om de doelstellingen te implementeren kan versterken. Zoals in doelstelling 17 verankerd staat, is partnerschap een essentieel onderdeel voor het aanwenden van de energie die nodig is om de doelstellingen te bereiken. We hopen met dit boekje lezers te betrekken bij de inspanningen van de Verenigde Naties en haar partners in het creëren van de toekomst die wij samen willen.

Deborah Seward

Directeur
Regionaal Informatiecentrum van de Verenigde Naties (UNRIC)

Beste lezer,

De Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling bevat de meest ambitieuze doelstellingen voor duurzame ontwikkeling die de wereldgemeenschap ooit heeft aangenomen: de zogenaamde SDG's of Sustainable Development Goals. Deze doelstellingen zijn gericht op een heuse omslag van ons economisch en maatschappelijk model. Ze zenden ons op weg naar een inclusieve samenleving, die voorspoed en geluk voor een groter deel van de mensheid mogelijk maakt door een goede koppeling van alle economische, sociale en ecologische ambities.

De Agenda 2030 maakt geen onderscheid tussen sectoren (industrie, onderwijs, landbouw ...) of actoren (regeringen, bedrijfsleven, consumenten, vrijwilligersverenigingen ...). Alles en iedereen is aan zet! Van de president en de regering van de machtigste lidstaat tot het bestuur van de kleinste gemeente, van de directeur en de bestuursraad van de grootste multinational tot de micro-onderneming, elke sportclub, jeugdvereniging en school tot en met u, lezer van deze brochure. Het gaat over onze mensen, onze welvaart, onze vrede, onze planeet en over de partnerschappen die we voor het behalen van de SDG's nodig hebben. Ook de Vlaamse overheid wil daartoe bijdragen en haar omvangrijke verantwoordelijkheden ervoor inzetten. Vlaanderen heeft zich, als deelstaat met verregaande eigen bevoegdheden, van bij het begin van de onderhandelingen voor de Agenda 2030 uiterst betrokken getoond.

De SDG's leggen een bijzondere nadruk op multilaterale samenwerking en mondiale acties, omdat de grootste uitdagingen van onze tijd mondiaal van aard zijn. Denk maar aan klimaatverandering, ongelijkheid, vrede en veiligheid, migratie en globale gezondheid. Die verbondenheid vereist geïntegreerde actie en internationale samenwerking. Een effectief, inclusief en verantwoordelijk multilateralisme is essentieel om geschillen vredevol op te lossen, om hoge sociale, economische en milieustandaarden te bepalen en om normen te ontwikkelen voor maatschappelijk verantwoordelijk ondernemen. We moeten samen kanalen creëren voor de uitwisseling van ideeën, ervaringen en praktijken zodat landen van elkaar kunnen leren. Het Vlaamse buitenlands beleid werkt daarvoor op twee sporen: Vlaanderen is een constructieve partner in de Belgische delegatie van multilaterale organisaties en heeft daarnaast unieke rechtstreekse relaties met een aantal welgekozen internationale partnerorganisaties. We geven financiële steun aan die organisaties en werken inhoudelijk samen. Zo kunnen we mee wegen op de politieke en

strategische oriëntaties van die organisaties en als relatief kleine actor in het diverse mondiale speelveld toegevoegde waarde bieden vanuit onze sterktes en eigenheid.

We doen er ook alles aan om de basisregels en de doelstellingen van de Agenda 2030 mee te nemen bij de opmaak van onze eigen plannen en de uitvoering ervan in Vlaanderen. Zo werden de SDG's al vermeld en expliciet onderschreven in de langetermijnvisie van de Vlaamse Regering, 'Visie 2050'. Die visie vormt ook de Vlaamse strategie voor duurzame ontwikkeling. De zeven transitieprioriteiten uit deze visie zijn eigenlijk onze eigen duurzame doelstellingen. De Vlaamse vertaling van de SDG's in 'Vizier 2030' concretiseert als het ware onze eigen ambities in Vlaanderen op middellange termijn. Tezelfdertijd willen we nagaan welke kennis uit Vlaanderen kan worden ingezet in het buitenland, om daar samen vooruitgang te boeken op essentiële vlakken, zoals duurzame energie, landbouw en voedsel, gezondheid en onderwijs. Evenzeer kunnen we belangrijke nieuwe inzichten, acties en strategieën uit het buitenland meer kenbaar maken in Vlaanderen.

We hebben een allesomvattende blik nodig, waarbij we de verbinding maken tussen het lokale en het globale niveau om een positieve impact te genereren. Vijftig jaar na haar eerste rapport, 'Grenzen aan de groei', toont de Club van Rome met een nieuw rapport, 'Hoe de SDG's bereiken binnen de planetaire grenzen', aan welke de weg kan zijn om succesvol onze gemeenschappelijke agenda te bereiken: met name een geïntegreerde én transformerende aanpak.

Als leidende ambtenaren van respectievelijk het Vlaams Departement voor Buitenlandse Zaken en het Departement Kanselarij en Bestuur, engageren we ons voor de Agenda 2030. Enerzijds waken we erover dat de spelregels en de doelstellingen van de Agenda 2030 het uitgangspunt vormen voor onze Vlaamse ontwikkelingssamenwerkingsprojecten, onze diplomatieke contacten en de samenwerkingen met andere Vlaamse en internationale spelers. Anderzijds schuiven we de SDG's als gemeenschappelijke doelen naar voor in onze samenwerking en voor het opzetten van partnerschappen met u als burger, het middenveld, kennisinstellingen en andere overheidsniveaus.

Onze departementen ondersteunen de Vlaamse Regering in het uitwerken van beleidsmaatregelen op verschillende domeinen, om de SDG's zo snel en duurzaam mogelijk te halen. Daarbij doen we ook expliciet een beroep op uw ideeën. UNRIC deed een eerste poging om een aantal weetjes te formuleren die zoveel mogelijk Vlamingen kunnen aansporen tot acties. We hopen van harte dat u daardoor spitse ideeën krijgt om Vlaanderen mee te helpen transformeren! Stuur uw voorstellen zeker door naar duurzameontwikkeling@vlaanderen.be, zodat ze ook anderen kunnen inspireren en de start betekenen van een nieuwe gezamenlijke aanpak waar we ons allemaal achter kunnen scharen.

Julie Bynens

Secretaris-Generaal
Departement Buitenlandse Zaken
www.fdfa.be/nl/duurzame-ontwikkeling

Martin Ruebens

Secretaris-Generaal
Departement Kanselarij & Bestuur
do.vlaanderen.be/SDGs

“De SDG's zijn een krachtig instrument om een betere plek te maken van onze wereld. Om ze te behalen, is ieder van ons aan zet: elke persoon via de eigen keuzes en als deel van een vereniging, bedrijf of overheid.”

Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen

17 Doelstellingen om onze wereld te transformeren

De doelstellingen en subdoelstellingen moeten de komende 15 jaar aanzetten tot actie in domeinen die van cruciaal belang zijn voor de mensheid en de planeet.

Mensen

We zijn vastberaden om een einde te maken aan armoede en honger, in al hun vormen en dimensies, en te verzekeren dat alle mensen hun potentieel ten volle kunnen ontwikkelen in waardigheid en gelijkheid en in een gezonde omgeving.

Planeet

We zijn vastberaden om de planeet tegen aftakeling te beschermen, onder meer door duurzame consumptie en productie, waarbij we haar natuurlijke hulpbronnen duurzaam beheren en dringend actie tegen klimaatverandering ondernemen, zodat de planeet kan voldoen aan de behoeften van huidige en toekomstige generaties.

Welvaart

We zijn vastbesloten om te verzekeren dat alle mensen een voorspoedig en bevredigend leven kunnen leiden en dat economische, sociale en technologische vooruitgang zich voordoet in harmonie met de natuur.

Vrede

We zijn vastberaden om vreedzame, rechtvaardige en inclusieve maatschappijen op te bouwen, die vrij zijn van angst en geweld. Er kan geen duurzame ontwikkeling zijn zonder vrede en er kan ook geen vrede zijn zonder duurzame ontwikkeling.

Partnerschap

We zijn vastbesloten om de middelen te mobiliseren die nodig zijn om deze Agenda te implementeren via een vernieuwd mondiaal partnerschap voor duurzame ontwikkeling, dat op het idee van een versterkte mondiale solidariteit gebaseerd is, dat in het bijzonder op de behoeften van de armsten en meest kwetsbaren toegespitst is en waaraan alle landen, belanghebbenden en volkeren samenwerken.

De onderlinge verbondenheid en de geïntegreerde aard van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen zijn van cruciaal belang willen we ervoor zorgen dat het doel van de nieuwe Agenda wordt gerealiseerd. Als we erin slagen om al onze ambities van de Agenda waar te maken, zal het leven van iedereen aanzienlijk worden verbeterd en zal onze wereld een positieve transformatie ondergaan.

1

GEEN ARMOEDE

1. Beëindig armoede overal en in al haar vormen

- 1.1** Tegen 2030 extreme armoede uitroeien voor alle mensen wereldwijd, die met minder dan \$ 1,25 per dag moeten rondkomen
- 1.2** Tegen 2030 het aandeel mannen, vrouwen en kinderen van alle leeftijden die volgens de nationale definities in armoede leven in al haar dimensies, minstens tot de helft terugbrengen
- 1.3** Nationaal toepasbare sociale beschermings-systemen en maatregelen implementeren voor iedereen, met inbegrip van sociale beschermingsvloeren, en tegen 2030 een aanzienlijke dekkingsgraad realiseren van de armen en de kwetsbaren
- 1.4** Er tegen 2030 voor zorgen dat alle mannen en vrouwen, in het bijzonder de armen en de kwetsbaren, gelijke rechten hebben op economische middelen, alsook toegang tot basisdiensten, eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom, nalatenschap, natuurlijke hulpbronnen, gepaste nieuwe technologie en financiële diensten, met inbegrip van microfinanciering
- 1.5** Tegen 2030 de weerbaarheid opbouwen van de armen en van zij die zich in kwetsbare situaties bevinden en hun blootstelling aan en kwetsbaarheid voor met klimaatgerelateerde extreme gebeurtenissen en andere economische, sociale en ecologische schokken en rampen beperken

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

- 1.a** Zorgen voor een aanzienlijke mobilisatie van middelen afkomstig uit verschillende bronnen, ook via versterkte ontwikkelingssamenwerking, om adequate en voorspelbare middelen te voorzien voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, om programma's en beleidslijnen te implementeren die een einde moeten maken aan armoede in al haar vormen
- 1.b** Solide beleidskaders creëren op nationaal, regionaal en internationaal niveau, die zijn gebaseerd op ontwikkelingsstrategieën ten gunste

van de armen en het genderbeleid, om de versnelde investering te ondersteunen in acties die gericht zijn op het uitroeien van de armoede

1.a

1.b

WEETJE

Wist je dat 13,5% van de Vlamingen een risico loopt op armoede of sociale uitsluiting? Voor België bedraagt dit aandeel 20,3%, voor Wallonië 26,6% en voor Brussel 38,7%.

ACTIE

- I:** Word vrijwilliger in een organisatie die zich inzet tegen armoede in je buurt. Je tijd kan waardevoller zijn dan je geld. Stel je materiaal (bv. doe-het-zelfmateriaal) ter beschikking van je burens.
- B:** Werk aan een correcte verloning en stabiele jobs. Raadpleeg als bedrijf armoedeorganisaties via het Netwerk tegen Armoede (www.netwerktegenarmoede.be/) of TAO (www.tao-ar-moede.be). Het kan je helpen om je producten en diensten toegankelijker te maken voor mensen in armoede, om je werknemers die het moeilijk hebben extra te begeleiden, of om inzicht te verwerven in een leven in armoede en zo spanningen op de werkvloer te reduceren.
- O:** Bestrijd armoede door te zorgen voor meer en duurzamere sociale woningen (bijvoorbeeld housing first (www.housingfirstbelgium.be/nl), sociale verhuurkantoren...) in groene en stimulerende leefomgevingen, kwaliteitsvolle en toegankelijke jobs te creëren, in te zetten op activering en toegankelijke en betaalbare kinderopvang en gezondheidszorg te voorzien. Ook is het belangrijk om ongelijkheid binnen het onderwijs aan te pakken en voordelen en sociale kortingen te geven aan mensen in armoede die hun volwaardige participatie aan de maatschappij mogelijk maken (bijvoorbeeld UiTPAS (www.uitinvlaanderen.be/over/uit-pas), Steunpunt Vakantieparticipatie (www.vakantieparticipatie.be), openbaar vervoer...).

(: Individu, : Bedrijf en : Overheid)

2

GEEN
HONGER

2. Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw

- 2.1** Tegen 2030 een einde maken aan honger en voor iedereen, in het bijzonder de armen en de mensen die leven in kwetsbare situaties, met inbegrip van kinderen, toegang garanderen tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel en dit het hele jaar lang
- 2.2** Tegen 2030 een einde maken aan alle vormen van malnutritie, waarbij ook tegen 2025 voldaan moet kunnen worden aan de internationaal overeengekomen doelstellingen met betrekking tot groeiachterstand en ondergewicht bij kinderen onder de 5 jaar; en eveneens tegemoetkomen aan de voedingsbehoeften van adolescente meisjes, zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven en oudere personen
- 2.3** Tegen 2030 de landbouwproductiviteit en de inkomens verdubbelen voor kleinschalige voedselproducenten, in het bijzonder vrouwen, inheemse bevolkingen, familieboeren, veehouders en vissers, onder meer door een veilige en gelijke toegang tot land, andere productieve hulpbronnen en inputs, kennis, financiële diensten, markten en opportuniteiten die toegevoegde waarde bieden en ook buiten de landbouw tewerkstelling genereren
- 2.4** Tegen 2030 duurzame voedselproductiesystemen garanderen en veerkrachtige landbouwpraktijken implementeren die de productiviteit en de productie kunnen verhogen, die helpen bij het in stand houden van ecosystemen, die de aanpassingscapaciteit verhogen in de strijd tegen klimaatverandering, extreme weersomstandigheden, droogte, overstromingen en andere rampen en die op een progressieve manier de kwaliteit van het land en de bodem verbeteren

2.1

2.2

2.3

2.4

2.5 Tegen 2020 de genetische diversiteit in stand houden van zaden, cultuurgewassen en gefokte en gedomesticeerde dieren en hun in het wild levende verwanten, ook aan de hand van zaad- en plantenbanken die op een degelijke manier beheerd en gediversifieerd worden op nationaal, regionaal en internationaal niveau; en de toegang bevorderen tot het eerlijk en billijk delen van voordelen afkomstig van het gebruik van genetische hulpbronnen en daaraan gekoppelde traditionele kennis, zoals internationaal overeengekomen

2.a Verhogen van de investeringen, door versterkte internationale samenwerking, in landelijke infrastructuur, landbouwkundig onderzoek en uitgebreide diensten, technologische ontwikkeling en genetische databanken voor planten en vee om de landbouwkundige productiecapaciteit in ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen, te versterken

2.b Corrigeren en voorkomen van handelsbeperkingen en scheefgegroeide situaties op de wereldlandbouwmarkten, door onder andere tegelijk alle vormen van landbouwexportsubsidies en alle exportmaatregelen met een gelijkwaardig effect af te schaffen, in overeenstemming met het mandaat van de Ontwikkelingsronde in Doha

2.c Maatregelen aannemen die de correcte werking moeten garanderen van de voedselgrondstoffenmarkten en hun afgeleiden en een snelle toegang tot marktinformatie bevorderen, met inbegrip van informatie over voedselreserves, om de extreme volatiliteit van de voedselprijzen te helpen beperken

2.5

2.a

2.b

2.c

WEETJE

Wist je dat malnutritie zich niet beperkt tot ondervoeding? Ook zwaarlijvigheid kan bijvoorbeeld een vorm van malnutritie zijn. Zo blijkt dat 29% van de Vlamingen overgewicht heeft en 16% zelfs zwaarlijvig is. Van de Belgische mannen zouden ongeveer zeven op de tien te zwaar wegen. Bovendien voorspelde de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) in 2015 dat 89% van de Belgische vrouwen tegen 2030 overgewicht of obesitas zal hebben, het hoogste cijfer in heel Europa. Obesitas is een belangrijke risicofactor voor hart- en vaatziekten, diabetes en sommige vormen van kanker.

ACTIE

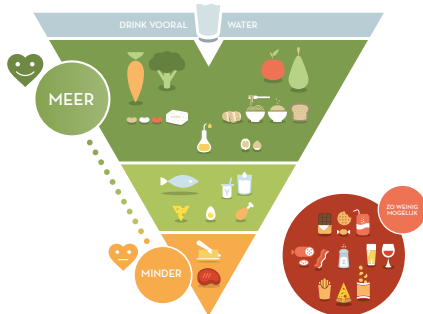

I: Pas je voedingspatroon aan. Eet volgens de nieuwe voedingsdriehoek, beweeg meer en hou je aan de gezondheidsaanbevelingen. Sluit je aan bij de positieve trend in Vlaanderen en verminder je vleesconsumptie. Vermijd voedselverspilling, koop lokaal en duurzaam voedsel en verklein zo je voedselvoetafdruk.

B: Speel net als de voedingsbedrijven in op gezonde voeding. Bied je medewerkers ook vegetarische of veganistische maaltijden en gezonde snacks en dranken aan. Energieke werknemers voelen zich beter in hun vel, zijn productiever en mentaal gezonder en ze zijn minder afwezig door ziekte.

O: Sensibiliseer rond gezonde en duurzame voeding en promoot de nieuwe voedingsdriehoek. Ontwikkel een geïntegreerd voedselbeleid om te komen tot een duurzame voedselproductie en -consumptie.

Vermijd voedselverspilling en overconsumptie om tot een duurzame landbouw te komen. De beschikbare landbouwgrond in Vlaanderen volstaat namelijk niet om zelf in ons huidige voedingspatroon te voorzien. Om onze zelfvoorzieningsgraad te verbeteren, moeten we de eigen teeltopbrengst duurzaam verhogen en zo de vruchtbare Vlaamse landbouwgrond vrijwaren.

3

**GOEDE
GEZONDHEID
EN WELZIJN**

3. Verzeker een goede gezondheid en promoot welzijn voor alle leeftijden

- 3.1** Tegen 2030 de globale moedersterfte terugdringen tot minder dan 70 per 100.000 levendgeborenen
- 3.2** Tegen 2030 een einde maken aan vermijdbare overlijdens van pasgeborenen en kinderen onder de 5 jaar, waarbij alle landen er moeten naar streven om het sterftecijfer van baby's minstens tot 12 per 1000 levendgeborenen te beperken alsook het sterftecijfer van kinderen jonger dan 5 jaar eveneens in te perken tot maximum 25 per 1000 levendgeborenen
- 3.3** Tegen 2030 een einde maken aan epidemieën zoals aids, tuberculose, malaria en verwaarloosde tropische ziekten, alsook hepatitis, door water overgebrachte ziekten en andere overdraagbare ziekten bestrijden
- 3.4** Tegen 2030 de vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten met een derde inperken via preventie en behandeling, en mentale gezondheid en welzijn bevorderen
- 3.5** De preventie en behandeling versterken van misbruik van verslavende middelen, met inbegrip van drugsgebruik en het schadelijk gebruik van alcohol
- 3.6** Tegen 2020 het aantal doden en gewonden in het verkeer wereldwijd halveren
- 3.7** Tegen 2030 universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorgdiensten garanderen, met inbegrip van diensten voor gezinsplanning, informatie en opvoeding, en voor de integratie van reproductieve gezondheid in nationale strategieën en programma's

3.1

3.2

3.3

3.4

3.5

3.6

3.7

3.8 Zorgen voor een universele gezondheidsdekking, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen

3.9 Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aantal sterfgevallen en ziekten verminderen als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling en besmetting van lucht, water en bodem

3.a Waar nodig de implementatie van de kaderovereenkomst van de Wereldgezondheidsorganisatie over tabakscontrole versterken

3.b Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen, toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande

het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom (TRAIPT) die afwijkingen toelaat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen

3.c De financiering van de gezondheidszorg aanzienlijk opvoeren, net als de aanwerving, de ontwikkeling, de opleiding en het lange tijd in dienst houden van gezondheidswerkers in ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling

3.d De capaciteit van alle landen versterken, in het bijzonder die van de ontwikkelingslanden, met betrekking tot systemen voor vroegtijdige waarschuwing, risicovermindering en het beheer van nationale en globale gezondheidsrisico's

3.8

3.9

3.a

3.b

3.c

3.d

WEETJE

Wist je dat in Vlaanderen zelfmoord één van de belangrijkste doodsoorzaken bij jongeren is? In 2017 was er in Vlaanderen een geschat aantal van 10 288 zelfmoordpogingen oftewel 28 pogingen per dag. De jongste suïcidepoging was 10 jaar en de oudste 94 jaar. Een goede gezondheid is niet alleen een goede fysieke conditie, maar ook een goede geestelijke gezondheid. Eén op vier mensen krijgt vroeg of laat af te rekenen met ernstige psychische problemen.

ACTIE

I: Zit je niet goed in je vel of ben je bezorgd om iemand? Geestelijke gezondheidsproblemen zijn in Vlaanderen nog vaak taboe. Maak het onderwerp bespreekbaar en aarzel zelf niet om professionele hulp te zoeken. Versterk je veerkracht via 'Fit in je Hoofd' (www.fitinjehoofd.be) of contacteer de zelfmoordlijn als je het even niet meer ziet zitten.

B: Maak psychisch welbevinden bespreekbaar op de werkvloer en werk aan een aangename bedrijfscultuur. Doe een beroep op organisaties die het psychosociale welzijn van medewerkers verbeteren en verhogen, en zo ook de prestaties op de werkvloer. Werk binnen je organisatie een antipestbeleid uit. Meld je school aan voor de 'Pesten, dat kan niet'-prijs (tumult.be/pesten).

O: Zet verder in op hulpverlening en preventie aan de hand van campagnes die de geestelijke gezondheidsproblemen bij jongeren aanpakken. Zo probeert de campagne #leefzonderfilter (www.fitinjehoofd.be/leef-zonder-filter) de zelfzorg van jongvolwassenen tussen 16 en 24 jaar via sociale media te versterken.

De Zelfmoordlijn 1813 is een anonieme hulplijn voor iedereen die aan zelfdoding denkt of zich zorgen maakt om iemand. De noodlijn is bereikbaar via telefoon, chat en e-mail en wordt beantwoord door deskundig opgeleide vrijwilligers. In 2018 werden in totaal 14 287 oproepen naar de Zelfmoordlijn 1813 beantwoord. Dat is een lichte stijging ten opzichte van het jaar daarvoor. De stijging was het sterkst bij de chat, waar maar liefst 22% meer oproepen beantwoord werden. 24,2% van de telefoonoproepen is afkomstig van jongeren tussen 10 en 30 jaar. Voor de chatoproepen stijgt dat naar 85,3%.

4

KWALITEITS- ONDERWIJS

4. Verzeker gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs en bevorder levenslang leren voor iedereen

- 4.1** Er tegen 2030 voor zorgen dat alle meisjes en jongens op een vrije, billijke en kwalitatief hoogstaande manier lager en middelbaar onderwijs kunnen afwerken, wat moet kunnen leiden tot relevante en doeltreffende leerresultaten
- 4.2** Er tegen 2030 voor zorgen dat alle meisjes en jongens in hun vroege kindertijd toegang hebben tot een kwalitatieve ontwikkeling, zorg en opvoeding voorafgaand aan de lagere school zodat ze klaar zijn voor het basisonderwijs
- 4.3** Tegen 2030 gelijke toegang garanderen voor alle vrouwen en mannen tot betaalbaar en kwaliteitsvol technisch, beroeps- en hoger onderwijs, met inbegrip van de universiteit
- 4.4** Tegen 2030 het aantal jongeren en volwassenen met relevante vaardigheden, met inbegrip van technische en beroepsvaardigheden, voor tewerkstelling, degelijke jobs en ondernemerschap aanzienlijk opdrijven
- 4.5** Tegen 2030 genderongelijkheden wegwerken in het onderwijs en zorgen voor gelijke toegang tot alle niveaus inzake onderwijs en beroepsopleiding voor de kwetsbaren, met inbegrip van mensen met een handicap, inheemse bevolkingen en kinderen in kwetsbare situaties

4.1

4.2

4.3

4.4

4.5

- 4.6** Er tegen 2030 voor zorgen dat alle jongeren en een groot aantal volwassenen, zowel mannen als vrouwen, geletterd en rekenvaardig zijn
- 4.7** Er tegen 2030 voor zorgen dat alle leerlingen kennis en vaardigheden verwerven die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te bevorderen, onder andere via vorming omtrent duurzame ontwikkeling en duurzame levenswijzen, mensenrechten, gendergelijkheid, de bevordering van een cultuur van vrede en geweldloosheid, wereldburgerschap en de waardering van culturele diversiteit en van de bijdrage van de cultuur tot de duurzame ontwikkeling
- 4.a** Bouwen en verbeteren van onderwijsfaciliteiten die aandacht hebben voor kinderen, mensen met een beperking en gendergelijkheid en die een veilige, geweldloze, inclusieve en doeltreffende leeromgeving bieden voor iedereen
- 4.b** Tegen 2020 het aantal studiebeurzen wereldwijd en substantieel verhogen dat beschikbaar is voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de Afrikaanse landen, voor toegang tot het hoger onderwijs, met inbegrip van beroepsopleiding en programma's omtrent informatie en communicatietechnologie, techniek, ingenieurswezen en wetenschappen, in ontwikkelde landen en andere ontwikkelingslanden
- 4.c** Tegen 2030 op aanzienlijke wijze de toevloed verhogen van gekwalificeerde leraren, ook via internationale samenwerking voor lerarenopleidingen in ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling

4.6

4.7

4.a

4.b

4.c

WEETJE

Wist je dat in Vlaanderen meer dan 7% van de secundaire scholieren de schoolbanken zonder diploma verlaat? Dit cijfer is de voorbije jaren gedaald en ligt lager dan in het Waals Gewest (9,9 %) en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (9,9%). Een op de vijf Europeanen beschikt niet over de nodige lees- en rekenvaardigheden om volwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen.

ACTIE

I: Engageer je voor leerlingen die het moeilijk hebben. Leren stopt niet aan de schoolpoort. Betrek ouders bij de school en geef je kennis en vaardigheden door aan jongeren door hen bijvoorbeeld te begeleiden bij hun huiswerk, breng jongeren in contact met cultureel erfgoed of ga met hen naar een museum of concert, ga met hen sporten, of engageer je om een nieuwkomer Nederlands te leren.

B: Moedig levenslang en levensbreed leren ook op de werkvloer aan.

O: Onderwijs is de sleutel naar gelijke kansen. Zet initiatieven op voor duaal leren, waarbij jongeren de kans krijgen om werken en studeren te combineren. Organiseer laagdrempelige initiatieven voor kwalitatieve en leerzame invulling van schoolvakanties.

Hier vind je vertaalfiches om laaggeschoolde en anderstalige ouders te helpen om belangrijke informatie over onderwijs goed te begrijpen:

www.klasse.be/4472/meertalig-communiseren-met-ouders-met-vertaalfiches/

5

**GENDER-
GELIJKHEID**

5. Bereik gendergelijkheid en empowerment voor alle vrouwen en meisjes

- 5.1** Een einde maken aan alle vormen van discriminatie jegens vrouwen en meisjes, overal
- 5.2** Alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes in de openbare en de privésfeer uitroeien, ook inzake vrouwenhandel en seksuele en andere soorten uitbuiting
- 5.3** Uit de wereld helpen van alle schadelijke praktijken, zoals kind-, vroege en gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking
- 5.4** Erkennen en naar waarde schatten van onbetaalde zorg en thuiswerk door het voorzien van openbare diensten, infrastructuur en een sociaal beschermingsbeleid en door de bevordering van gedeelde verantwoordelijkheden binnen het gezin en de familie, zoals dat nationaal van toepassing is
- 5.5** Verzekeren van de volledige en doeltreffende deelname van vrouwen en voor gelijke kansen inzake leiderschap op alle niveaus van de besluitvorming in het politieke, economische en openbare leven

5.1

5.2

5.3

5.4

5.5

- 5.6** Verzekeren van universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheid en reproductieve rechten zoals overeengekomen in het kader van het Actieprogramma van de Internationale Conferentie over Bevolking en Ontwikkeling en het Peking-Actieplatform en de slotdocumenten van hun desbetreffende conferenties
- 5.a** Hervormingen doorvoeren waarbij vrouwen gelijke rechten krijgen op economische middelen, naast toegang tot eigenaarschap en controle over land en andere vormen van eigendom, financiële diensten, erfenissen en natuurlijke hulpbronnen, in overeenstemming met nationaal recht
- 5.b** Het gebruik doen toenemen van innovatieve technologie, in het bijzonder de informatie- en communicatietechnologie, om te komen tot een grotere empowerment van vrouwen
- 5.c** Een gezond beleid en afdwingbare wetgeving goedkeuren en versterken voor de bevordering van gendergelijkheid en de empowerment van alle vrouwen en meisjes op alle niveaus

5.6

5.a

5.b

5.c

WEETJE

Wist je dat de loonkloof tussen mannen en vrouwen in Vlaanderen afneemt? In 2012 nam België als eerste land ter wereld een 'loonkloofwet' aan. Toch verdient een vrouw in België per uur gemiddeld 8% minder dan een man. De loonkloof tussen mannen en vrouwen bedroeg in 2005 nog 17%, dus het voorbije decennium heeft wel degelijk meer loongelijkheid gebracht. Daarbij blijkt een duidelijk hogere loonkloof in de private sector dan in de overheidssector.

De loonkloof wordt ook groter als je naar het maand- of jaarloon kijkt. Dat heeft te maken met de duidelijke verschillen in premies bovenop het loon en in arbeidsduur tussen mannen en vrouwen. Cijfers voor heel België stijgen naar 21% op basis van het jaarloon.

ACTIE

I: Kom op voor gendergelijkheid en tegen discriminatie van holebi's en transgenders, ook op de werkvloer. Maak jezelf zichtbaar in je organisatie en vraag naar duidelijke loonvorken en transparantie over salarissen.

B: Genderdiversiteit kan een competitief voordeel opleveren. Streef naar een gelijke deelname van mannen en vrouwen op de werkvloer door bijvoorbeeld meer rekening te houden met een gezonde werk-privébalans. Moedig ook mannen aan om deeltijds te werken en vaderschaps- en ouder-schapsverlof op te nemen.

O: Sensibiliseer sectoren en burgers over de cijfers en de realiteit van genderongelijkheid. Zorg ervoor dat in het onderwijs aandacht wordt besteed aan gendermechanismen en de effecten op het dagelijks leven. Jongeren moeten worden ondersteund bij het kiezen van opleidingen en loopbanen die hun toekomst bevorderen, ongeacht hun geslacht.

Interessante links :

- Vlaamse gendermonitor: www.vlaanderen.be/publicaties/vlaamse-gendermonitor-2016
- Gendermechanismen: www.genderklik.be
- Gender in het onderwijs: genderindeklas.rosavzw.be/index.htm

6

SCHOON WATER EN SANITAIR

6. Verzekeren toegang tot duurzaam beheer van water en sanities voor iedereen

- 6.1** Tegen 2030 komen tot een universele en gelijke toegang tot veilig en betaalbaar drinkwater voor iedereen
- 6.2** Tegen 2030 komen tot toegang tot gepaste en degelijke sanitaire voorzieningen en hygiëne voor iedereen en een einde maken aan openbare ontlasting, waarbij speciale aandacht wordt besteed aan de behoeften van vrouwen en meisjes en mensen in kwetsbare situaties
- 6.3** Tegen 2030 de waterkwaliteit verbeteren door verontreiniging te beperken, de lozing van gevaarlijke chemicaliën en materialen een halt toe te roepen en de uitstoot ervan tot een minimum te beperken waarbij ook het aandeel van onbehandeld afvalwater wordt gehalveerd en recyclage en veilige hergebruik wereldwijd aanzienlijk worden verhoogd
- 6.4** Tegen 2030 in aanzienlijke mate de efficiëntie van het watergebruik verhogen in alle sectoren en het duurzaam winnen en verschaffen van zoetwater garanderen om een antwoord te bieden op de waterschaarste en om het aantal mensen dat af te rekenen heeft met waterschaarste, aanzienlijk te verminderen
- 6.5** Tegen 2030 het geïntegreerde beheer van de waterhulpbronnen implementeren op alle niveaus, ook via gerichte grensoverschrijdende samenwerking

6.1

6.2

6.3

6.4

6.5

6.6 Tegen 2020 de op water gebaseerde ecosystemen beschermen en herstellen, met inbegrip van bergen, bossen, moerassen, rivieren, grondwaterlagen en meren

6.a Tegen 2030 de internationale samenwerking en de capaciteitsopbouwende ondersteuning uitbreiden voor de ontwikkelingslanden voor activiteiten die betrekking hebben op water en sanitaire voorzieningen en programma's, met inbegrip van technologieën voor waterwinning, ontzilting, waterefficiëntie, afvalwaterzuivering, recyclage en hergebruik

6.b De deelname versterken en ondersteunen van plaatselijke gemeenschappen bij de verbetering van het waterbeheer en van de sanitaire voorzieningen

6.6

6.a

6.b

WEETJE

Wist je dat Vlamingen gemiddeld 114 liter water per dag verbruiken? Toegang tot drinkbaar water beschouwen we in België als evidentie, maar de beschikbaarheid van water is in Vlaanderen extreem laag door onze hoge bevolkingsdichtheid. Tegen 2025 zal de helft van de wereldbevolking in een omgeving leven die met waterschaarste geconfronteerd wordt.

ACTIE

I: De productie van sommige dagelijkse levensmiddelen, zoals voeding (rundsvlees, avocado, koffie) en kledij (jeans, polyester T-shirt) verslindt enorm veel water en belemmert zelfs de toegang tot schoon water in het Globale Zuiden. Gebruik liever thee in plaats van koffie, kraantjeswater in plaats van flessenwater, peulvruchten in plaats van vlees en gebruik regenwater waar mogelijk.

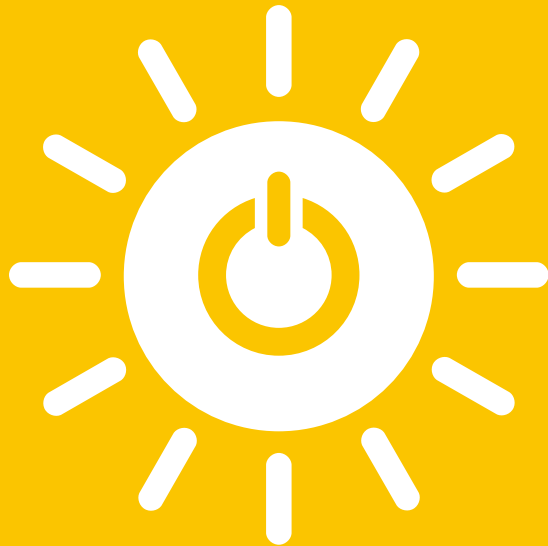
B: Sluit je aan bij het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling (www.watervoorontwikkeling.be). Daarmee toon je je maatschappelijke betrokkenheid, zet je je organisatie op de kaart en draag je bij aan de duurzame voorziening van zuiver water en sanitatie in het Globale Zuiden.

O: Investeer in waterbesparende infrastructuur in openbare ruimtes, zoals waterloze toiletten en de aanleg van voorraadbekkens. Stel actieplannen waterverbruik op voor zowel particulieren als voor bedrijven, zoals het actieplan water voor land- en tuinbouw 2019-2023.

België is een van de grote importeurs van flessenwater. Daardoor ligt een groot deel van onze nationale watervoetafdruk in het buitenland. Bovendien is voor de productie van flessenwater heel veel water nodig (de productie van de fles, het vervoer, het spoelen ...). Totaal overbodig, want zoals je weet is kraantjeswater uitstekend drinkwater. Gezond, lekker en goedkoop! Kraantjeswater drinken draagt dus in grote mate bij tot het verkleinen van onze watervoetafdruk.

7

**BETAALBARE EN
DUURZAME
ENERGIE**

7. Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen

- 7.1** Tegen 2030 universele toegang tot betaalbare, betrouwbare en moderne energiediensten garanderen
- 7.2** Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aandeel hernieuwbare energie in de globale energiemix verhogen
- 7.3** Tegen 2030 de globale snelheid van verbetering in energie-efficiëntie verdubbelen
- 7.a** Tegen 2030 de internationale samenwerking verhogen om toegang te vergemakkelijken tot onderzoek en technologie inzake schone energie, met inbegrip van de hernieuwbare energie, de energiedoeltreffendheid en de geavanceerde en schonere fossiele brandstoffen technologie, en de investering promoten in energie-infrastructuur en schone energietechnologie
- 7.b** Tegen 2030 de infrastructuur uitbreiden en de technologie upgraden om moderne en duurzame energiediensten te kunnen aanbieden aan alle ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en door land ingesloten ontwikkelingslanden, in overeenstemming met hun respectieve steunprogramma's

7.1

7.2

7.3

7.a

7.b

WEETJE

Wist je dat 6,7% van de energie die we in Vlaanderen gebruiken afkomstig is van hernieuwbare energiebronnen? De Vlaamse en Belgische doelstelling is om dat tegen 2020 op te trekken tot 13%. Verschillende studies hebben aangetoond dat zon- en windenergie nog heel wat potentieel hebben en in de toekomst goedkoper geproduceerd kunnen worden.

ACTIE

I: Investeer in een beter geïsoleerde woning en koop energiezuinigere huishoudtoestellen en auto's en klimaatvriendelijke voeding. Vergeet ook niet om elektronische apparatuur zoals je tv en computer uit te schakelen wanneer je op vakantie vertrekt. Vermijd het vliegtuig en ga vaker op vakantie in eigen streek.

B: Opteer voor een groenestroomcontract. Dat contract verbindt je leverancier ertoe om de groene stroom te kopen of te produceren die overeenkomt met je verbruik.

O: Promoot het Vlaamse initiatief Zonnekaart, zodat het wereldwijde aandeel hernieuwbare energie tegen 2030 verdubbelt. Binnen het traject Stroomversnelling werken burgers en experts samen om de energietransitie bottom-up te verwezenlijken.

Help mee het aandeel groene energie te vergroten met ideeën uit de Zonnegids. Ga na hoe goed je dak scoort voor zonne-energie via de Zonnekaart van het Vlaams Energieagentschap (www.energiesparen.be/zonnekaart).

Biodiversiteit en de SDG's

De voorbereidingen van het post 2020 biodiversiteitsbeleid op mondiaal niveau zijn van start gegaan met de beslissingen genomen op de 14de Conferentie der Partijen van de Conventie van Biodiversiteit in november 2018 (Sharm-El-Sheikh, Egypte).

Belangrijkste aandachtspunten in de voorbereidingen van het mondiaal post 2020 biodiversiteitskader zijn: verhogen van ambitie en van bewustzijn over het belang van biodiversiteit voor duurzame ontwikkeling, integratie van biodiversiteit in beleid van andere sectoren, uitgebreide communicatie over de biodiversiteitscrisis, samenwerking versterken.

Rekening houdend met de laatste rapporten van het Intergouvernementeel Panel voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (IPBES, 2018 en 2019) is een versterkte uitvoering van het herstel, behoud en bescherming van natuur dringend en cruciaal voor eigen welzijn en voor een duurzame socio-economische ontwikkeling. Een gezonde biodiversiteit en goed functionerende ecosystemen (SDG 6, 13, 14 en 15) vormen de basis voor het behalen van alle SDG's:

SDG "wedding cake": Rockström & Sukhdev (2016)

'feliix_landscape NL' (2016)

Mainstreaming van biodiversiteit in de werking en doelstellingen van alle sectoren en samenwerking op alle niveaus vormen de rode draad voor het mondiale post 2020 biodiversiteitskader.

Biodiversiteitsverlies dient dezelfde maatschappelijk-politieke aandacht te krijgen als klimaatverandering. Klimaatverandering en sommige mitigatie- en adaptatiemaatregelen hebben een directe impact op natuur terwijl instandhouding en uitbreiding van natuur, of zogenaamde natuurgerichte maatregelen, een positieve bijdrage leveren in het klimaatbeleid.

Het nieuwe mondiaal biodiversiteitskader 2021-2030 wordt eind 2020 ter goedkeuring voorgelegd op de 15de Conferentie der Partijen van de Conventie van Biodiversiteit, en daarna tevens op niveau van de VN vastgesteld worden zodat een doorwerking in alle processen van de VN verzekerd wordt.

8

**EERLIJK WERK
EN ECONOMISCHE
GROEI**

8. Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen

- 8.1** De economische groei per capita in stand houden in overeenstemming met de nationale omstandigheden en, in het bijzonder, minstens 7% aangroei van het bruto binnenlands product per jaar in de minst ontwikkelde landen
- 8.2** Tot meer economische productiviteit komen door diversificatie, technologische modernisatie en innovatie, ook door de klemtoon te leggen op sectoren met hoge toegevoegde waarde en arbeidsintensieve sectoren
- 8.3** Bevorderen van op ontwikkeling toespitste beleidslijnen die productieve activiteiten ondersteunen, alsook de creatie van waardige jobs, ondernemerschap, creativiteit en innovatie, en de formalisering en de groei aanmoedigen van micro-, kleine en middelgrote ondernemingen, ook via toegang tot financiële diensten
- 8.4** Tegen 2030 geleidelijk aan de wereldwijde efficiëntie, productie en consumptie van hulpbronnen verbeteren en streven naar de ontkoppeling van economische groei en achteruitgang van het milieu, volgens het 10-jarig Programmakader voor Duurzame Consumptie en Productie, waarbij de ontwikkelde landen de leiding nemen
- 8.5** Tegen 2030 komen tot een volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor alle vrouwen en mannen, ook voor jonge mensen en personen met een handicap, alsook een gelijk loon voor werk van gelijke waarde

8.1

8.2

8.3

8.4

8.5

- 8.6** Tegen 2020 het aandeel aanzienlijk terugschroeven van jongeren die niet aan het werk zijn, geen onderwijs volgen en niet met een opleiding bezig zijn
- 8.7** Onmiddellijke en effectieve maatregelen nemen om gedwongen arbeid uit de wereld te helpen, een einde te maken aan moderne slavernij en mensensmokkel en het verbod en de afschaffing van de ergste vormen van kinderarbeid veiligstellen, met inbegrip van het rekruteren en inzetten van kindsoldaten, en tegen 2025 een einde stellen aan kinderarbeid in al haar vormen
- 8.8** De arbeidsrechten beschermen en veilige en gezonde werkomgevingen bevorderen voor alle werknemers, met inbegrip van migrerende werknemers, in het bijzonder vrouwelijke migranten, en zij die zich in preciaire werkomstandigheden bevinden
- 8.9** Tegen 2030 beleidslijnen uitwerken en implementeren ter ondersteuning van het duurzaam toerisme dat jobs creëert en plaatselijke cultuur en producten bevordert
- 8.10** Versterken van de mogelijkheden van de plaatselijke financiële instellingen om toegang tot het bankwezen, de verzekeringen en financiële diensten voor allen aan te moedigen
- 8.a** Verhogen van de Aid for Trade voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, ook via het verbeterde geïntegreerde kader voor handelsgerelateerde bijstand aan de minst ontwikkelde landen
- 8.b** Tegen 2020 een globale strategie voor jongerentewerksstelling ontwikkelen en die operationeel maken en het Globale Jobs Pact van de Internationale Arbeidsorganisatie implementeren

8.6

8.7

8.8

8.9

8.10

8.a

8.b

WEETJE

Wist je dat de jeugdwerkloosheid in België gemiddeld hoger ligt dan in onze buurlanden maar de laatste jaren wel is gedaald? Met een jeugdwerkloosheidsgraad (15-24 jarigen) van 10,9% in 2018 doet Vlaanderen het redelijk goed. Het Waals Gewest (22,5%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 30,6%) hebben te kampen met een grotere jeugdwerkloosheid.

ACTIE

I: Bijna afgestudeerd? Ga samen met andere jongeren op zoek naar een job op de events van co-searching (www.co-searching.be). De organisatie helpt je werk te zoeken, en je denkt na over werk samen met andere jongeren. Je kan ook een coach zoeken via de My Coach VDAB-app.

B: Geef jongeren meer carrièremogelijkheden. Ondersteun trainings- en ontwikkelingsprogramma's zodat werknemers hun vaardigheden kunnen ontwikkelen. Maak gebruik van instrumenten voor werkplekieren (<https://werkgevers.vdab.be/werkgevers/werkplekieren>) om jongeren een werkervaring te bieden en hun competenties te versterken.

O: Ga jeugdwerkloosheid tegen door onder andere de ongekwalficeerde uitstroom uit het onderwijs te voorkomen en te zorgen voor werkervaringsplaatsen.

9

**INDUSTRIE,
INNOVATIE EN
INFRASTRUCTUUR**

9. Bouw veerkrachtige infrastructuur, bevorder inclusieve en duurzame industrialisering en stimuleer innovatie

- 9.1** Ontwikkelen van kwalitatieve, betrouwbare, duurzame en veerkrachtige infrastructuur, met inbegrip van regionale en grensoverschrijdende infrastructuur, ter ondersteuning van de economische ontwikkeling en het menselijk welzijn, met klemtoon op een betaalbare en billijke toegang voor iedereen
- 9.2** Bevorderen van inclusieve en duurzame industrialisering en, tegen 2030, het aandeel in de werkgelegenheid en het bruto binnenlands product van de industrie aanzienlijk doen toenemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden, en dat aandeel verdubbelen in de minst ontwikkelde landen
- 9.3** De toegang vergroten van kleinschalige industriële en andere ondernemingen, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden, tot financiële diensten, inclusief betaalbare kredietverlening, alsook hun integratie in waardeketens en markten
- 9.4** Tegen 2030 de infrastructuur moderniseren en industrieën aanpassen om hen duurzaam te maken, waarbij de focus ligt op een grotere doeltreffendheid bij het gebruik van hulpbronnen en van schonere en milieuvriendelijke technologieën en industriële processen, waarbij alle landen de nodige actie ondernemen volgens hun eigen respectieve mogelijkheden
- 9.5** Verbeteren van het wetenschappelijk onderzoek, moderniseren van de technologische capaciteiten van industriële sectoren in alle landen, in het bijzonder in ontwikkelingslanden, waarbij ook tegen 2030 innovatie wordt aangemoedigd en op aanzienlijke wijze het aantal onderzoeks- en ontwikkelingswerkers per miljoen inwoners wordt verhoogd en waarbij ook meer wordt uitgegeven aan publiek en privaat onderzoek en ontwikkeling

9.1

9.2

9.3

9.4

9.5

- 9.a** De duurzame en veerkrachtige ontwikkeling van infrastructuur mogelijk maken in ontwikkelingslanden aan de hand van extra financiële, technologische en technische steun aan Afrikaanse landen, de minst ontwikkelde landen, de door land ingesloten ontwikkelingslanden en de kleine eilandstaten in ontwikkeling
- 9.b** Ondersteunen van de binnenlandse technologische ontwikkeling, onderzoek en innovatie in ontwikkelingslanden, ook door een gunstig beleidsklimaat te garanderen voor, onder andere, industriële diversificatie en waardetoevoeging aan handelsproducten
- 9.c** In aanzienlijke mate de toegang verhogen tot informatie- en communicatietechnologie en streven naar het verschaffen van universele en betaalbare toegang tot internet in de minst ontwikkelde landen tegen 2020

9.a

9.b

9.c

WEETJE

Wist je dat de circulaire economie enorme kansen kan creëren voor Vlaanderen? Grondstoffen vormen de ruggengraat van de Vlaamse economie. Ze vertegenwoordigen momenteel 30 tot 45% van de kostenstructuur van Vlaamse KMO's. Uit onderzoek van het Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer (sinds 2017 Steunpunt Circulaire Economie) blijkt dat de ondersteuning van een circulaire economie tegen 2020 2 à 3% van het Vlaams bbp (3,4 miljard euro) aan besparingen in materiaalkosten kan opleveren en bovendien 27 000 nieuwe jobs voor Vlaanderen kan creëren.

ACTIE

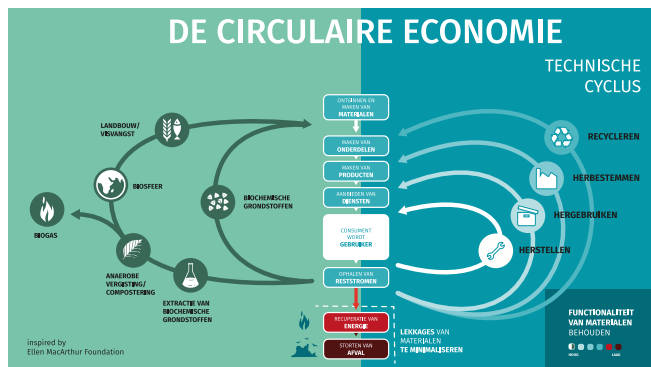

I: Kies bij je aankopen voor producten die gemaakt zijn met herbruikbare, biogebaseerde of biodegradeerbare materialen. Gebruik efficiënte en milieuvriendelijke bouwmaterialen en technologieën.

B: Werk mee aan een circulaire economie door werk te maken van afvalpreventie, hergebruik, reparatie, herverwerking en demonteerbaarheid bij het einde van de levensduur. Laat je inspireren om duurzaam te innoveren via ecodesign (www.ecodesignlink.be/nl/) of schrijf je in voor de Green Deal Circulair Aankopen. Al meer dan 100 organisaties hebben zich geëngageerd om tussen juni 2017 en juni 2019 elk twee circulaire aankoopprojecten op te zetten en deel uit te maken van een lerend netwerk.

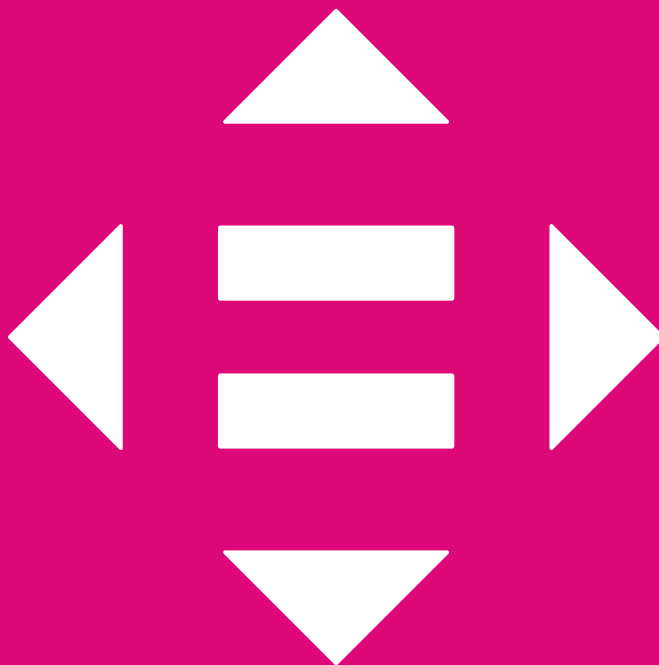
O: Maak projecten voor een circulaire economie mogelijk door effectieve regelgeving en door subsidies te verlenen aan initiatiefnemers.

Bron: vlaanderen-circulair.be

Alleen al bij productiebedrijven in de Belgische technologische industrie kunnen circulaire-economiemaatregelen zoals afvalpreventie, hergebruik en eco-design een groei van 6,4% teweegbrengen.

10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN

10. Dring ongelijkheid in en tussen landen terug

- 10.1** Tegen 2030 geleidelijk tot een inkomens-toename van de onderste 40% van de bevolking komen tegen een ritme dat hoger ligt dan het nationale gemiddelde, en die toename ook in stand houden
- 10.2** Tegen 2030 de sociale, economische en politieke inclusie van iedereen mogelijk maken en bevorderen, ongeacht leeftijd, geslacht, handicap, ras, etniciteit, herkomst, godsdienst of economische of andere status
- 10.3** Gelijke kansen verzekeren en ongelijkheden wegwerken, ook door het afvoeren van discriminerende wetten, beleidslijnen en praktijken en door het bevorderen van de geschikte wetgeving, beleidslijnen en acties in dit opzicht
- 10.4** Beleid voeren dat geleidelijk tot een grotere gelijkheid leidt, in het bijzonder inzake fiscaliteit, lonen en sociale bescherming
- 10.5** De regulering en monitoring verbeteren van de globale financiële markten en instellingen en de implementatie versterken van dergelijke reguleringen

10.1

10.2

10.3

10.4

10.5

- 10.6** Een verbeterde vertegenwoordiging verzekeren en een beter gehoor geven aan de ontwikkelingslanden bij de besluitvorming in mondiale, internationale economische en financiële instellingen om te komen tot meer doeltreffende, geloofwaardige, verantwoordelijke en legitieme instellingen
- 10.7** Een ordelijke, veilige, regelmatige en verantwoordelijke migratie en mobiliteit van mensen mogelijk maken, ook via de implementatie van geplande en degelijk beheerde migratiebeleidslijnen
- 10.a** Het beginsel implementeren van speciale en gedifferentieerde behandeling voor ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, in overeenstemming met de overeenkomsten van de Wereldhandelsorganisatie
- 10.b** Officiële ontwikkelingsbijstand en financiële stromen aanmoedigen, met inbegrip van directe buitenlandse investeringen, voor staten waar de behoefte het grootst is, in het bijzonder in de minst ontwikkelde landen, de Afrikaanse landen, de kleine eilandstaten in ontwikkeling en de door land ingesloten ontwikkelingslanden, in overeenstemming met hun nationale plannen en programma's
- 10.c** Tegen 2030 de transactiekosten van overschrijvingen van migranten reduceren tot minder dan 3% en transfer vanuit landen met kosten hoger dan 5% elimineren

10.6

10.7

10.a

10.b

10.c

WEETJE

Wist je dat Vlaanderen afgelopen jaar 46 188 nieuwkomers telde, waarvan bijna 6 op de 10 uit een ander EU-land? In Vlaanderen heeft 8,4% van de bevolking een buitenlandse nationaliteit en 20,5% een buitenlandse herkomst - in Brussel respectievelijk 34,8% en 71,4% van de bevolking. Die diversiteit brengt uiteraard ook uitdagingen mee voor onze samenleving.

ACTIE

I: Verwelkom een nieuwkomer en doe geregeld een praatje om haar of hem op een informele manier in contact te brengen met de buurt. Schakel niet meteen over naar een andere taal, nieuwkomers oefenen graag hun Nederlands.

B: Zorg ervoor dat tijdens rekruterings- en selectieprocessen alle kandidaten gelijke kansen krijgen door een neutrale selectieprocedure toe te passen. Voer een inclusief talentgericht HR-beleid uit door bijvoorbeeld cv's te evalueren op anonieme basis. Taal is een competentie, die een nieuwkomer vooral op de werkvloer kan bijwerken: ga bij aanwerving uit van een gewenst startniveau Nederlands en niet van een gewenst eindniveau en bied taalleerkansen aan op de werkvloer. Wees creatief in je rekruteringskanalen om ook eens andere profielen te bereiken.

O: Neem inclusief denken als vertrekpunt bij het maken van beleid. Richt je beleid zoveel mogelijk op de gehele samenleving en werk aan een gelijke toegang voor alle burgers, los van leeftijd, geslacht, herkomst, enzovoort. Bundel krachten met andere beleidsdomeinen om domeinoverschrijdend uitdagingen aan te pakken, zoals in het horizontaal gelijkheidsbeleid en het horizontaal integratiebeleid.

DUO for a JOB linkt werkzoekende jongeren met een migratieachtergrond aan 50-plussers, die als vrijwilliger hun ervaring inzetten om deze jongeren te begeleiden naar werk. Via dit "intergenerationele en interculturele" mentorschap (coaching) wil DUO for a JOB bijdragen aan een gelijke toegang tot de arbeidsmarkt voor iedereen.

11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN

11. Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam

- 11.1** Tegen 2030 voor iedereen toegang voorzien tot adequate, veilige en betaalbare huisvesting en basisdiensten, en sloppenwijken verbeteren
- 11.2** Tegen 2030 toegang voorzien tot veilige, betaalbare, toegankelijke en duurzame vervoerssystemen voor iedereen, waarbij de verkeersveiligheid verbeterd wordt, met name door het openbaar vervoer uit te breiden, met aandacht voor de behoeften van mensen in kwetsbare situaties, vrouwen, kinderen, personen met een handicap en ouderen
- 11.3** Tegen 2030 inclusieve en duurzame stadsontwikkeling en capaciteit opbouwen voor participatieve, geïntegreerde en duurzame planning en beheer van menselijke nederzettingen in alle landen
- 11.4** De inspanningen verhogen om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld te beschermen en veilig te stellen
- 11.5** Tegen 2030 het aantal doden en getroffen en aanzienlijk verminderen en in aanzienlijke mate de rechtstreekse economische impact op het bruto binnenlands product terugschroeven dat veroorzaakt wordt door rampen, met inbegrip van rampen die met water verband houden, waarbij de klemtoon ligt op het beschermen van de armen en van mensen in kwetsbare situaties

11.1

11.2

11.3

11.4

11.5

- 11.6** Tegen 2030 de nadelige milieu-impact van steden per capita reduceren, ook door bijzondere aandacht te besteden aan de luchtkwaliteit en aan het gemeentelijk en ander afvalbeheer
- 11.7** Tegen 2030 universele toegang voorzien tot veilige, inclusieve en toegankelijke, groene en openbare ruimtes, in het bijzonder voor vrouwen en kinderen, ouderen en personen met een handicap
- 11.a** Positieve economische, sociale en ecologische verbanden ondersteunen tussen stedelijke, voorstedelijke en landelijke gebieden door de nationale en regionale ontwikkelingsplanning te versterken
- 11.b** Tegen 2020 het aantal steden en menselijke nederzettingen aanzienlijk verhogen die geïntegreerde beleidslijnen en plannen goedkeuren en implementeren inzake inclusie, doeltreffendheid van hulpbronnengebruik, mitigatie en adaptatie aan klimaatverandering, weerbaarheid tegen rampen, en in overeenstemming met het kader van Sendai voor rampenrisicovermindering 2015-2030 een holistisch rampriscobeheer ontwikkelen en implementeren op alle niveaus
- 11.c** De minst ontwikkelde landen steunen, ook via financiële en technische bijstand, in het opbouwen van duurzame en veerkrachtige gebouwen waarbij gebruik wordt gemaakt van lokale materialen

11.6

11.7

11.a

11.b

11.c

WEETJE

Wist je dat er in België elke dag 6 hectare open ruimte verdwijnt? Daarmee zijn we in Europa de slechtste leerling van de klas. Dat heeft een enorme impact op Vlaanderen: in 2012 was 14,4% van het Vlaams grondgebied verhard. Maar we zijn goed op weg om tegen 2050 op een verhardingsgraad van 20% uit te komen. Al dat verharderen van onze bodem zorgt ook steeds vaker voor ongewenste en oncontroleerbare erosieproblemen en wateroverlast. Een belangrijk deel van de oplossing is de natuur meer ruimte geven.

ACTIE

I: Overweeg om zo dicht mogelijk bij je werkplaats en zo compact mogelijk te gaan wonen. Daardoor reduceer je de nadelige milieu-impact van het woon-werkverkeer, woon je energiezuinig en beperk je de bodemverharding die je woning veroorzaakt.

B: Kantoren of andere bedrijfsruimten kunnen in veel gevallen ingericht worden in bestaande en zelfs beschermde panden. Het cachet van dat gebouw krijg je er dan gratis bij.

O: Stimuleer projectontwikkelaars om nieuwe projecten te realiseren in al verdichte kernen, en ontlast het buitengebied.

Goede voorbeelden van herbestemming vind je via het portfolio van het Vlaams agentschap Onroerend Erfgoed: <https://portfolio.onroenderfgoed.be>

12

**VERANTWOORDE
CONSUMPTIE
EN PRODUCTIE**

12. Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen

- 12.1** Het 10-jarig Programmakader inzake Duurzame Consumptie- en Productiepatronen implementeren, waarbij alle landen actie ondernemen, en waarbij de ontwikkelde landen de leiding nemen, rekening houdend met de ontwikkeling en de mogelijkheden van de ontwikkelingslanden
- 12.2** Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren
- 12.3** Tegen 2030 de voedselverspilling in winkels en bij consumenten per capita halveren en -voedselverlies reduceren in de productie- en bevoorradingsketens, met inbegrip van verliezen na de oogst
- 12.4** Tegen 2020 komen tot een milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle afval gedurende hun hele levenscyclus, in overeenstemming met afgesproken internationale kaderovereenkomsten, en de uitstoot aanzienlijk beperken in lucht, water en bodem om hun negatieve invloeden op de menselijke gezondheid en het milieu zoveel mogelijk te beperken
- 12.5** Tegen 2030 de afvalproductie aanzienlijk beperken via preventie, vermindering, recycling en hergebruik

12.1

12.2

12.3

12.4

12.5

- 12.6** Bedrijven aanmoedigen, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, om duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus
- 12.7** Duurzame praktijken bij overheidsopdrachten bevorderen in overeenstemming met nationale beleidslijnen en prioriteiten
- 12.8** Tegen 2030 garanderen dat mensen overal beschikken over relevante informatie over en zich bewust zijn van duurzame ontwikkelingen levensstijlen die in harmonie zijn met de natuur
- 12.a** Ondersteunen van ontwikkelingslanden ter versterking van hun wetenschappelijke en technologische mogelijkheden om de richting uit te gaan van meer duurzame consumptie- en productiepatronen
- 12.b** Ontwikkelen en implementeren van instrumenten om de impact te monitoren van duurzame ontwikkeling op duurzaam toerisme dat werkgelegenheid creëert en de plaatselijke cultuur en producten promoot
- 12.c** Inefficiënte subsidies voor fossiele brandstoffen die afvalproducerende consumptie aanmoedigen rationaliseren, door storende marktinvloeden uit de wereld te helpen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden, ook door het belastingstelsel te herstructureren en deze schadelijke subsidies te laten uitdoven, waar deze bestaan, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke noden en omstandigheden in de ontwikkelingslanden en waarbij de mogelijke negatieve invloeden worden geminimaliseerd op hun ontwikkeling op een manier die de armen en de getroffen gemeenschappen beschermt

12.6

12.7

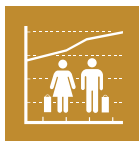
12.8

12.a

12.b

12.c

WEETJE

Wist je dat Vlaamse huishoudens samen jaarlijks 240 000 ton voedsel weggooien? Door voedselverspilling in te perken, zou een gemiddeld Vlaams huishouden jaarlijks zo'n 369 euro kunnen besparen.

ACTIE

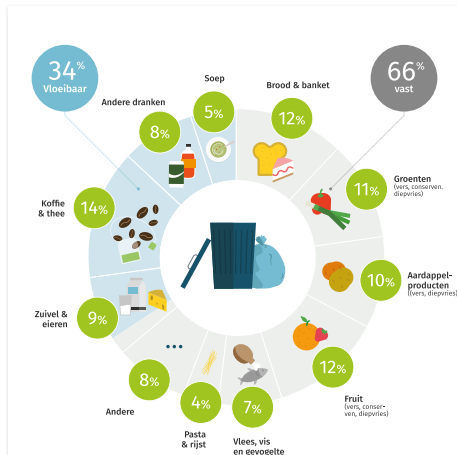

I: Maak een boodschappenlijstje en plan je maaltijden. Creëer nieuwe gerechten met je restjes of vries ze in. Ook je voedselafval sorteren in de gft-bak is belangrijk, want dat 'voedsel' kan binnen een duurzame, circulaire bio-economie nog een nuttige meerwaarde krijgen.

B: Sluit je aan bij een netwerk tegen voedselverspilling, zoals supermarkten dat bijvoorbeeld doen met voedselbanken. Stel je voedseloverschotten van evenementen, conferenties en personeelsfeesten ter beschikking aan je personeel of buurtbewoners.

O: Duid een voedselraad aan en laat diverse landbouw- en voedselexperts er deel van uitmaken. Maak zo strategische keuzes over het voedselbeleid van je stad of gemeente. Sensibiliseer je burgers over waardebehoud. Maak bijvoorbeeld het verschil duidelijk tussen 'ten minste houdbaar tot' en 'te gebruiken tot'.

Bron: Departement Omgeving, 2018

Gemiddeld wordt 37 kg voedsel per jaar per inwoner niet opgegeten. Koffie en thee (14%), brood en banket (12%) en fruit (12%) vormen de top drie (Zie infographic).

Download apps zoals Rekub of Too Good To Go.

13

KLIMAATACTIE

13. Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden *

- 13.1** De veerkracht en het aanpassingsvermogen versterken van met klimaat in verband te brengen gevaren en natuurrampen in alle landen
- 13.2** Maatregelen inzake klimaatverandering integreren in nationale beleidslijnen, strategieën en planning
- 13.3** De opvoeding, bewustwording en de menselijke en institutionele capaciteit verbeteren met betrekking tot mitigatie, adaptatie, impactvermindering en vroegtijdige waarschuwing inzake klimaatverandering
- 13.a** De verbintenis uitvoeren die door de ontwikkelde landen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering genomen werd omtrent de doelstelling om tegen 2020 gezamenlijk jaar-

lijks \$ 100 miljard bijeen te brengen uit allerlei bronnen, om tegemoet te komen aan de behoeften van de ontwikkelingslanden in de context van aanzienlijke mitigatieacties en van transparantie inzake implementatie, en om door deze kapitalisatie het Groene Klimaatfonds zo snel mogelijk volledig operationeel te maken

- 13.b** Mechanismen promoten om de capaciteit te vergroten in het kader van doeltreffende aan klimaatverandering gekoppelde planning en beheer in de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling, waarbij ook wordt gefocust op vrouwen, jongeren en lokale en gemarginaliseerde gemeenschappen

13.1

13.2

13.3

13.a

13.b

WEETJE

Wist je dat de meeste broeikasgassen vrijkomen door de verbranding van fossiele brandstoffen (aardolie, aardgas en steenkool) bij de elektriciteitsproductie (in steenkool- en gascentrales) en bij industriële processen in fabrieken, maar ook door het verkeer en de verwarming van huizen? Sinds 2005 (referentiejaar) zijn de industriebedrijven en elektriciteitsproducenten in Vlaanderen erin geslaagd hun uitstoot van broeikasgassen te doen dalen met ongeveer 15 procent. Volgens het jongste rapport (2018) van het VN-Klimaatpanel (IPCC) moeten we echter nog meer doen om ervoor te zorgen dat de klimaatopwarming onder de anderhalve graad blijft.

ACTIE

- I:** Neem de trein in plaats van het vliegtuig als je op reis gaat. Als individu is het schrappen van vliegreizen een van de meest betekenisvolle en efficiënte keuzes die je kunt maken om je CO₂-voetafdruk te verminderen.
- B:** Hanteer circulaire businessmodellen. Er is een zeer sterk verband tussen broeikasgasuitstoot en materiaalverbruik. Transport, productie, e.d. kosten immers energie. Dus hoe meer materialen we consumeren, hoe meer het klimaat zal opwarmen. Onderzoek door de OESO toont voor verschillende landen aan dat meer dan de helft van de broeikasgasemissies materiaalgerelateerd zijn.
- O:** Stimuleer lokaal toerisme, het openbaar vervoer, het fietsverkeer en nieuwe verplaatsingsmanieren zoals autodelen door sensibilisering en toegankelijke prijzen. Lanceer subsidieoproepen voor klimaatprojecten en ondersteun lokaal klimaatbeleid.

Ook in je buurt is heel veel natuurlijk en cultureel erfgoed te ontdekken. Plan je reis via een fietsroutenetwerk en fiets van erfgoedlocatie naar erfgoedlocatie, terwijl je ook nog eens een waardevol landschap doorkruist.

De VN hebben in April 2019 het “Decennium van Ecosysteemherstel – 2021-2030” aangekondigd. De ecosystemen zijn in staat om enorme hoeveelheden CO2 uit de atmosfeer te halen en op te slaan. Tegelijk kan de bescherming en het herstel van die ecosystemen helpen om de ‘zesde uitstervingsgolf’ te beperken en lokale gemeenschappen veerkrachtiger te maken voor de gevolgen van klimaatverandering.

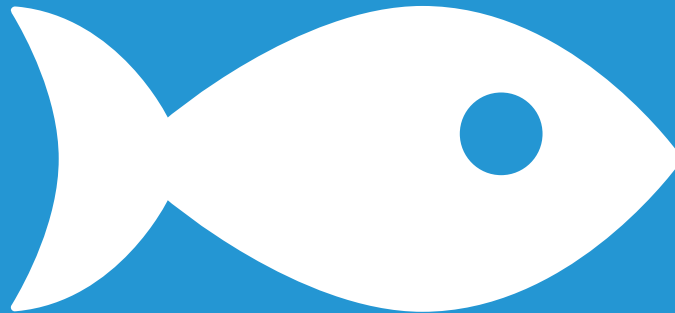
Dergelijke natuurlijke klimaatoplossingen komen ook de menselijke economie ten goede. Het herstel van 350 miljoen hectare verarmde grond tegen 2030 kan voor 9.000 miljard aan ecosystemendiensten opleveren, schatten de VN, en 13 tot 26 gigaton aan broeikasgassen uit de atmosfeer halen. Het herstel van ecosystemen draagt zo bij tot strijd tegen klimaatverandering, de verbetering van voedselzekerheid, waterbevoorrading en biodiversiteit.

UN Photo - Louise Gubb

14

**LEVEN IN
HET WATER**

14. Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen

- 14.1** Tegen 2025 de vervuiling van de zee voorkomen en in aanzienlijke mate verminderen, in het bijzonder als gevolg van activiteiten op het land, met inbegrip van vervuiling door rondrijvend afval en voedingsstoffen
- 14.2** Tegen 2020 op een duurzame manier zee- en kustecosystemen beheren en beschermen om aanzienlijke negatieve gevolgen te vermijden, ook door het versterken van hun veerkracht, en actie ondernemen om deze te herstellen en om te komen tot gezonde en productieve oceanen
- 14.3** De impact van de verzuring van de oceanen minimaliseren en aanpakken, ook via verhoogde wetenschappelijke samenwerking op alle niveaus
- 14.4** Tegen 2020 op een doeltreffende manier de visvangst reguleren en een einde maken aan overbevissing, aan illegale, niet-aangegeven en ongereguleerde visserij en aan destructieve visserijpraktijken, en op wetenschap gebaseerde beheerplannen implementeren, om de visvoorraden zo snel mogelijk te herstellen, op zijn minst op niveaus die een maximale duurzame opbrengst kunnen garanderen zoals bepaald door hun biologische kenmerken
- 14.5** Tegen 2020 minstens 10% van de kust- en zeegebieden behouden, in overeenstemming met het nationale en internationale recht en gebaseerd op de beste beschikbare wetenschappelijke informatie

14.1

14.2

14.3

14.4

14.5

14.6 Tegen 2020 bepaalde vormen van visserijsubsidies afschaffen die bijdragen tot overcapaciteit en overbevissing, een einde maken aan subsidies die bijdragen tot illegale, niet-aangegeven en ongereguleerde visserij en geen nieuwe vergelijkbare subsidies invoeren, erkennen dat een passende en doeltreffende speciale en gedifferentieerde behandeling van de ontwikkelingslanden en van de minst ontwikkelde landen integraal deel zou moeten uitmaken van de onderhandelingen inzake visserijsubsidies van de Wereldhandelsorganisatie

14.7 Tegen 2030 de economische voordelen vergroten voor kleine eilandstaten in ontwikkeling en voor de minst ontwikkelde landen van het duurzaam gebruik van mariene rijkdommen, ook via het duurzaam beheer van visserij, aquacultuur en toerisme

14.a De wetenschappelijke kennis vergroten, onderzoekscapaciteit ontwikkelen en mariene technologie overdragen, waarbij rekening

wordt gehouden met de criteria en richtlijnen van de Intergouvernementele Oceanografische Commissie inzake de overdracht van mariene technologie, om de gezondheid van de oceaan te verbeteren en de bijdrage te verruimen van de mariene biodiversiteit tot de ontwikkeling van ontwikkelingslanden, in het bijzonder kleine eilandstaten in ontwikkeling en de minst ontwikkelde landen

14.b Toegang verschaffen aan kleinschalige ambachtelijke vissers tot mariene hulpbronnen en markten

14.c Het behoud en het duurzaam gebruik van oceanen en hulpbronnen versterken door het implementeren van internationaal recht zoals dat wordt weerspiegeld in het VN-Zeerechtverdrag, dat een wettelijk kader voorziet voor het behoud en het duurzaam gebruik van oceanen en hun hulpbronnen, zoals ook wordt vermeld in paragraaf 158 van “De toekomst die wij willen”

14.6

14.7

14.a

14.b

14.c

WEETJE

Wist je dat er in de Noordzee per vierkante kilometer gemiddeld bijna 4 000 items rondrijven, waarvan 95% uit plastic bestaat? De mosselen, langoustines en oesters uit onze Noordzee bevatten zoveel plastic dat we elk jaar 11 000 piepkleine deeltjes microplastic opeten. Een deel daarvan komt ook in ons bloed terecht.

ACTIE

I: Vermijd plastic voor eenmalig gebruik, zoals rietjes, wegwerpbekers en plastic folie, en geef voorkeur aan duurzame alternatieven zoals een herbruikbare drinkbeker, winkeltas en brooddoos. Gooi geen afval op straat, maar in de vuilnisbak of neem het mee naar huis.

B: Zet een actieplan op om het gebruik van plastic binnen het bedrijf te verlagen. Maak bijvoorbeeld gebruik van herbruikbare, recycleerbare of composteerbare verpakkingen. Zet je als bedrijf in voor openbare netheid. Sensibiliseer je personeel voor opruimacties en pas de infrastructuur aan om zwerfvuil te voorkomen.

O: Zet maximaal in op het verlagen van de CO₂-emissies. Die dragen namelijk bij aan de verzuring van de oceanen en zeeën. Voer het Vlaams integraal actieplan Marien Zwerfvuil verder uit om dit grensoverschrijdende probleem mee op te lossen. Het probleem kan alleen worden opgelost door een volgehouden inspanning.

15

LEVEN OP
HET LAND

15. Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen op het vasteland, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe

- 15.1** Tegen 2020 het behoud, herstel en het duurzaam gebruik van terrestrische en inlandse zoetwaterecosystemen en hun diensten waarborgen, in het bijzonder bossen, moeraslanden, bergen en droge gebieden, in lijn met de verplichtingen van de internationale overeenkomsten
- 15.2** Tegen 2020 de implementatie bevorderen van het duurzaam beheer van alle soorten bossen, de ontbossing een halt toeroepen, verloederde bossen herstellen en op duurzame manier bebossing en herbebossing mondiaal opvoeren
- 15.3** Tegen 2030 de woestijnvorming tegengaan, aangetast land en gedegradeerde bodem herstellen, ook land dat wordt aangetast door woestijnvorming, droogte en overstromingen, en streven naar een wereld die qua landdegradatie neutraal is
- 15.4** Tegen 2030 het behoud garanderen van de ecosystemen in de bergen, met inbegrip van hun biodiversiteit, om hun vermogen te versterken voordelen te genereren die essentieel zijn voor duurzame ontwikkeling
- 15.5** Dringende en doortastende actie ondernemen om de aftakeling in te perken van natuurlijke leefgebieden, het verlies van biodiversiteit een halt toe te roepen en, tegen 2020, de met uitsterven bedreigde soorten te beschermen en hun uitsterven te voorkomen

15.1

15.2

15.3

15.4

15.5

15.6 Bevorderen van het eerlijk en billijk verdelen van de voordelen die voortvloeien uit het gebruik van genetische hulpbronnen en bevorderen van gepaste toegang tot dergelijke hulpbronnen, zoals internationaal overeengekomen

15.7 Dringend actie ondernemen om een einde te maken aan stroperij en de handel in beschermde planten- en diersoorten en zowel de vraag naar als het aanbod van illegale producten afkomstig van deze planten- en diersoorten aan te pakken

15.8 Tegen 2020 maatregelen invoeren om de invoering van invasieve uitheemse soorten in land- en waterecosystemen te beperken en hun impact op aanzienlijke wijze te beperken, en de prioritaire soorten controleren of uitroeien

15.9 Tegen 2020 ecosysteem- en biodiversiteitswaarden integreren in nationale en plaatselijke

planning, ontwikkelingsprocessen, strategieën en plannen inzake armoedebestrijding

15.a Financiële hulpbronnen mobiliseren en aanzienlijk verhogen vanuit allerlei bronnen om de biodiversiteit en de ecosystemen te vrijwaren en op duurzame wijze te gebruiken

15.b Aanzienlijke middelen mobiliseren vanuit allerlei bronnen en op alle niveaus om duurzaam bosbeheer te financieren en gepaste stimuli te verschaffen aan ontwikkelingslanden om een dergelijk beheer te organiseren, ook voor behoud en herbebossing

15.c De wereldwijde inspanningen ter bestrijding van stroperij en illegale handel in beschermde diersoorten opvoeren, ook door verhoging van de capaciteit van plaatselijke gemeenschappen in hun streven naar kansen inzake een duurzaam bestaan

15.6

15.7

15.8

15.9

15.a

15.b

15.c

WEETJE

Wist je dat als een bos in Vlaanderen verdwijnt, dat moet worden gecompenseerd door een nieuw bos aan te leggen of door een bijdrage te storten in het boscompensatiefonds? De middelen uit dat fonds worden gebruikt om te bebossen gronden te verwerven (bij voorkeur stadsrandbossen en speelbossen), om lokale bosuitbreidingsinitiatieven te versterken en om Europese natuurdoelen in Speciale Beschermingszones te realiseren.

ACTIE

I: Organiseer een actie om bomen te planten in je buurt: Je kan subsidies krijgen voor diverse acties om natuur te herstellen of aan te leggen: www.natuurenbos.be/subsidies. Laat meer inheemse bloemen in je tuin of op je terras staan om bijen te helpen. Zo'n 35% van de gewassen die worden verbouwd voor consumptie, is afhankelijk van bestuivende insecten zoals bijen.

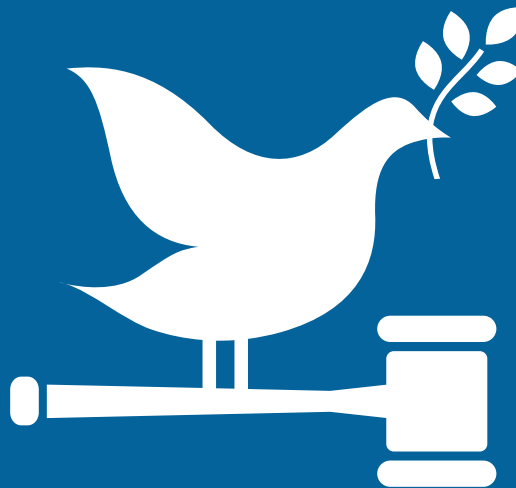
B: Verander lege dakruimtes op gebouwen in groene daken of stadstuinen. Ze verbeteren de luchtkwaliteit, absorberen geluid en bevorderen sociale integratie. Bedrijven kunnen de natuurwaarde van hun terreinen op verschillende manieren verhogen, meestal met vrij eenvoudige maatregelen zoals zorgen voor nestgelegenheden, een natuurvriendelijke aanleg van waterpartijen, streekeigen beplanting en pesticiden vermijden.

O: Investeer in stadsbossen en volkstuinen. Gebruik resthoeken als kleine wildernisjes. De vergroening van straten en pleinen, bedrijventerreinen, begraafplaatsen en gebouwen kan voor meer natuur in steden en gemeenten zorgen. Op die plaatsen wordt nog te vaak voor steen of beton gekozen.

Delen van het Zoniënwoud zijn door UNESCO erkend als 'natuurlijk' Werelderfgoed. Die erkenning is onderdeel van een reeks van in totaal 78 uitzonderlijke beukenwouden in 12 Europese landen. Dit erfgoed biedt een venster op wat oerbossen en oude wouden in Europa zijn.

16

**VREDE,
JUSTITIE EN
STERKE PUBLIEKE
DIENSTEN**

16. Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzeker toegang tot justitie voor iedereen en bouw op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en toegankelijke instellingen uit

- 16.1** Alle vormen van geweld en de daaraan gekoppelde sterftecijfers wereldwijd aanzienlijk terugschroeven
- 16.2** Een einde maken aan het misbruik, de exploitatie, de handel en van alle vormen van geweld tegen en het martelen van kinderen
- 16.3** De rechtsregels bevorderen op nationaal en internationaal niveau en gelijke toegang tot het rechtssysteem voor iedereen garanderen
- 16.4** Tegen 2030 ongewettigde financiële en wapenstromen aanzienlijk indijken, het herstel en de teruggave van gestolen goederen versterken en alle vormen van georganiseerde misdaad bestrijden
- 16.5** Op duurzame wijze een einde maken aan corruptie en omkoperij in al hun vormen
- 16.6** Doeltreffende, verantwoordelijke en transparante instellingen ontwikkelen op alle niveaus
- 16.7** Ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen
- 16.8** Verruimen en versterken van de participatie van de ontwikkelingslanden in de instellingen van mondiaal bestuur

16.1

16.2

16.3

16.4

16.5

16.6

16.7

16.8

- 16.9** Tegen 2030 een wettelijke identiteit voorzien voor iedereen, met inbegrip van geboorteregistratie
- 16.10** Publieke toegang tot informatie en beschermen van fundamentele vrijheden, volgens de nationale wetgeving en internationale overeenkomsten garanderen
- 16.a** Versterken van de relevante nationale instellingen, ook via internationale samenwerking, voor het opbouwen van capaciteit op alle niveaus, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden, om geweld te voorkomen en terrorisme en misdaad te bestrijden
- 16.b** Bevorderen en afdwingen van niet-discriminerende wetten en beleidslijnen voor duurzame ontwikkeling

16.9

16.10

16.a

16.b

WEETJE

Wist je dat Vlaanderen striktere wapenuitvoercriteria hanteert dan de meeste Europese landen? Zo weigert Vlaanderen de uitvoer van goederen die in een gewapend conflict gebruikt kunnen worden door de strijdende partijen. De Vlaamse overheid weigert ook vergunningen voor buitenlandse politiediensten en strijdkrachten als er een risico is dat de uitvoer kan bijdragen tot gendergerelateerd geweld.

ACTIE

I: Eis via burgerparticipatie een transparant en ethisch beleid van je overheid.

B: Bedrijven die strategische goederen uitvoeren moeten interne controleprocedures voorzien om samen met de overheid ongeoorloofd en ongewenst gebruik van hun goederen te voorkomen.

O: Zorg voor een transparant beleid en ondersteun burgers en bedrijven om aan hun verplichtingen te voldoen.

17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN

17. Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling

Financiën

- 17.1** Versterken van de binnenlandse middelenmobilisatie (DRM), ook via internationale steun aan ontwikkelingslanden, om de binnenlandse capaciteit te verbeteren voor het innen van belastingen en andere inkomsten
- 17.2** Ontwikkelde landen dienen ten volle hun verbintenissen aangaande officiële ontwikkelingshulp te implementeren, waaronder ook de verbintenis van vele ontwikkelde landen om 0,7% van het bruto nationaal inkomen te besteden aan officiële ontwikkelingshulp voor ontwikkelingslanden (ODA/GNI) en 0,15% tot 0,20% ontwikkelingshulp aan de minst ontwikkelde landen; ODA-donoren worden aangemoedigd om voor zichzelf een doelstelling te bepalen om minstens 0,2% van de ODA te besteden aan de minst ontwikkelde landen
- 17.3** Bijkomende financiële middelen voor ontwikkelingslanden mobiliseren vanuit verschillende bronnen
- 17.4** Ontwikkelingslanden bijstaan in hun streven naar schuldhoudbaarheid op lange termijn via gecoördineerde beleidslijnen waarbij aandacht wordt besteed aan het aanmoedigen van de schuldfinanciering, de schuldverlichting en de schuldhervorming, indien van toepassing, en de externe schuld aanpakken van arme landen met een grote schuldenlast om hun schulden crisis in te perken
- 17.5** Regelingen goedkeuren en uitvoeren die investeringen in de minst ontwikkelde landen moeten bevorderen

17.1

17.2

17.3

17.4

17.5

Technologie

- 17.6** Versterken van de Noord-Zuid-, de Zuid-Zuid- en de regionale en internationale trilaterale samenwerking inzake wetenschap, technologie en innovatie en vergemakkelijken van de toegang daartoe; en het delen van kennis uitbreiden volgens voorwaarden die wederzijds worden bepaald, ook via de verbeterde coördinatie tussen bestaande mechanismen, in het bijzonder op het niveau van de Verenigde Naties, en via een mondiaal mechanisme voor de facilitering van technologie
- 17.7** De ontwikkeling, overdracht, verspreiding en verdeling van ecologische technologieën aan ontwikkelingslanden volgens gunstige voorwaarden, ook inzake gunstige en preferentiële bepalingen, zoals wederzijds overeengekomen
- 17.8** De technologiebank en het mechanisme voor het opbouwen van wetenschappelijke, technologische en innoverende capaciteit voor

de minst ontwikkelde landen volledig operationeel maken tegen 2017 en het gebruik opdrijven van de technologie die dit mogelijk moet maken, in het bijzonder de informatie- en communicatietechnologie

Capaciteitsopbouw

- 17.9** De internationale steun verhogen voor het implementeren van doeltreffende en doelgerichte capaciteitsopbouw in ontwikkelingslanden ter ondersteuning van nationale plannen die erop gericht zijn om alle Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te implementeren, ook via de Noord-Zuid-, Zuid-Zuid- en trilaterale samenwerking

Handel

- 17.10** Een universeel, op regels gebaseerd, open, niet-discriminerend en billijk multilateraal handelssysteem bevorderen onder de Wereldhandelsorganisatie, ook via het volbrengen van de onderhandelingen onder de Ontwikkelingsagenda van Doha van deze organisatie

17.6

17.7

17.8

17.9

17.10

17.11 De export van ontwikkelingslanden aanzienlijk doen toenemen, in het bijzonder met de bedoeling om het aandeel van de minst ontwikkelde landen in de mondiale export tegen 2020 te verdubbelen

17.12 Tijdig de implementatie realiseren van belasting- en quotavrije markttoegang op blijvende wijze voor alle minst ontwikkelde landen, in overeenstemming met de beslissingen van de Wereldhandelsorganisatie, ook door ervoor te zorgen dat de voorkeursregels die van oorsprong van toepassing zijn op import van de minst ontwikkelde landen, transparant en eenvoudig zijn, en bijdragen tot het vergemakkelijken van markttoegang

Systemische kwesties

Beleids- en institutionele coherentie

17.13 De globale macro-economische stabiliteit versterken, ook via beleidscoördinatie en beleidscoherentie

17.14 Beleidscoherentie voor duurzame ontwikkeling versterken

17.15 De beleidsruimte en het leiderschap van elke land respecteren om beleidslijnen uit te werken en om duurzame ontwikkeling te implementeren om een einde te maken aan armoede

17.11

17.12

17.13

17.14

17.15

Partnerschappen met meerdere belanghebbenden

- 17.16** Het Globaal Partnerschap voor duurzame ontwikkeling versterken, aangevuld door partnerschappen met meerdere belanghebbenden (multi-stakeholderpartnerschappen) en kennis, expertise, technologie en financiële hulpmiddelen mobiliseren en delen met het oog op het bereiken van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen in alle landen, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden
- 17.17** Doeltreffende openbare, publiek-private en maatschappelijke partnerschappen aanmoedigen en bevorderen, voortbouwend op de ervaring en het netwerk van partnerschappen

Gegevens, monitoring en verantwoordingsplicht

- 17.18** Tegen 2020 de steun voor capaciteitsopbouw verhogen aan ontwikkelingslanden, inclusief de minst ontwikkelde landen en de kleine eilandstaten in ontwikkeling, om de beschikbaarheid van hoogwaardige, actuele en

betrouwbare gegevens opgedeeld naar inkomen, gender, leeftijd, ras, etnische afkomst, migratiestatus, handicap, geografische locatie en andere kenmerken relevant in een nationale context, aanzienlijk op te drijven

- 17.19** Tegen 2030 voortbouwen op bestaande initiatieven om metingen te ontwikkelen met betrekking tot de vooruitgang van duurzame ontwikkeling die kunnen dienen als aanvulling op het bruto binnenlands product, en de statistische capaciteitsopbouw ondersteunen in ontwikkelingslanden

17.16

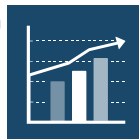
17.17

17.18

17.19

WEETJE

Wist je dat ongeveer 1 op de 10 Vlaamse steden en gemeenten een stedenband heeft met een gemeente in het Globale Zuiden? Ze werken samen rond uiteenlopende thema's, zoals afvalbeheer, toerisme, lokale markten, geboorteregistratie en jeugd.

ACTIE

I: Zet zelf een project van internationale solidariteit in het Globale Zuiden op en maak samen met steeds meer burgers, bedrijven, scholen, organisaties,... deel uit van de 4de Pijler www.4depijler.be.

B: Zoek als bedrijf of organisatie naar synergieën en bouw sterke partnerschappen op in zowel binnen- als buitenland. Deel kennis, expertise, technologie en financiële middelen.

O: Werk meer samen met andere beleidsdomeinen en andere overheden voor meer beleidscoherentie en meet de impact van elke beleidsbeslissing voor de realisatie van de SDG's.

Elk jaar engageren meer dan 15 000 Vlaamse en Brusselse jongeren zich om een dag aan de slag te gaan bij een bedrijf, een organisatie, een overheid of een particulier. Het loon dat ze op die schooldag verdienen gaat naar projecten van geëngageerde jongeren in het Globale Zuiden en naar een aantal projecten in België. Meedoen? www.youca.be/over-youca

GO GOALS!
Speel en bouw aan de toekomst

Wil je graag je kennis van de SDG's testen?

Speel dan zeker ons Go Goals!-bordspel (www.go-goals.org/nl). Je kan het bordspel eenvoudig downloaden, printen en -na wat knutselwerk- spelen. Op die manier kunnen we de 17 SDG's dichterbij huis brengen. De vragen (per doelstelling) gaan over acties die we zelf kunnen ondernemen, over samenwerking met andere landen of over het beleid. De leeftijd van de doelgroep/spelers is 7 tot 14 jaar.

Leen het levensgrote Go-Goals bordspel (8 x 6 m) voor jouw evenement. Heb je nog suggesties voor vragen en/of antwoorden die u graag in het Go-Goals bordspel wilt terugzien? Wij horen het graag. Neem contact op met benelux@unric.org voor meer informatie.

Go Goals!-bordspel (www.go-goals.org/nl)

Geproduceerd door
Regionaal Informatiecentrum van de Verenigde Naties
2019

Meer informatie
www.unric.org/nl
www.vlaanderen.be/internationaal